

EU:n tietosuoja-asetuksen yritysvaikutukset

Timo Enroth OTM, Helsingin yliopisto
Riku Neuvonen OTT, Tampereen yliopisto

Asetuksen luoma epäselvä säädösympäristö edellyttää riittäviä viranomaisresursseja ja lainsäädäntöyhteistyötä

EU:n yleinen tietosuoja-asetus (EU 2016/679) määrää yrityksille merkittäviä uusia velvoitteita ja lisää hallinnollista taakkaa. Siinä säädetään myös uusista erittäin suurista hallinnollisista sakoista tietosuojalainsäädännön noudattamatta jättämisestä.

Asetuksen tavoitteina on muun muassa yksilön oikeuksien ja vapauksien vahvistaminen ja sisämarkkinaulottuvuuden lujittaminen. Tässä selvityksessä asetuksen aiheuttamia yritysvaikutuksia on selvitetty teemahaastatteluilla ja sähköisellä kyselyllä. Osallistuneiden yritysten joukko on valittu yhdessä yrityskenttää edustavien järjestöjen kanssa.

Asetus mahdollistaa poikkeuksellisen suuren kansallisen liikkumavaran jäsenvaltioiden lainsäädännössä. Tämä saattaa johtaa toisistaan poikkeaviin kansallisiin lainsäädäntöratkaisuihin. Kansallinen liikkumavara muodostaa yritysten näkökulmasta riskin positiivisiksi koettujen sisämarkkinatavoitteiden toteutumatta jäämisestä.

Asetus sisältää myös lukuisia tulkinnanvaraisia oikeudellisia termejä, joiden täsmentyminen on jätetty myöhemmän oikeuskäytännön varaan. Oikeustilan täsmentymättömyys yhdistettynä uusiin rangaistuksiin muodostaa yrityksille merkittävän liiketoimintariskin. Etenkin pienet yritykset tarvitsevat selkeää tietoa uusista velvoitteista ja ylipäätään henkilötietojen sääntelystä.

Yritysvaikutusselvityksen keskeisimmiksi asioiksi nousee ensinnäkin tarve riittävästä viranomaisresursseista, jotta esimerkiksi tietosuojaviranomaisilla olisi mahdollisuus antaa tulkintasuosituksia ja neuvontaa uuteen sääntelyyn liittyen. Oikeustila on asetuksen tullessa voimaan erittäin epäselvä. Toinen keskeinen asia liittyy kansalliseen liikkumavaraan: sisämarkkinaulottuvuuden vahvistamiseksi Suomen tulisi tehdä etenkin Pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa yhteistyötä riittävän yhtenäisten ratkaisujen löytämiseksi kansallisen liikkumavaran osalta.

YRITYSVAIKUTUSSELVITYS UUDESTA TIE- TOSUOJA-ASETUKSESTA

Asetus lisää merkittävästi yritysten hallinnollista taakkaa ja oikeudellista epävarmuutta

- EU:n uusi yleinen tietosuoja-asetus koskee kaikkea yrityksissä tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä.
- Asetus lisää huomattavasti yritysten hallinnollista taakkaa¹ ja siinä säädetään uusista hallinnollisista sakoista.
- Asetuksessa on kuitenkin huomattavaa kansallista lainsäädännöllistä liikkumavaraa, jonka avulla voidaan vaikuttaa yritysten lainsäädännölliseen liiketoimintaympäristöön.
- Asetuksen tavoitteita ovat muun muassa riittävän korkea tietosuojan taso, sisämarkkinoiden vahvistaminen sekä pk-yritysten toimintaedellytysten parantaminen.
- Säädöshankkeiden yritysvaikutusten arvioinnilla pyritään yritysten ja kilpailukyvyn kannalta parempaan säädösympäristöön.
- Selvityksessä pyritään antamaan suosituksia siitä, miten Suomen tulisi toimia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

EU:n uusi yleinen tietosuoja-asetus koskee kaikkea yrityksissä tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä.

EU:n tietosuojuudistuksen tavoitteena on lainsäädännön yhdenmukaistaminen. Uudistus vaikuttaa yritysten toimintaan lisäämällä sääntelyä ja hallinnollisia velvoitteita. Asetuksen tavoitteena on toisaalta vahvistaa kuluttajien luottamusta digitaalisiin palveluihin ja tätä kautta pidemmällä aikavälillä edistää liiketoimintamahdollisuuksia. Tavoitteena on, että uudistus helpottaisi pk-yritysten mahdollisuuksia tarjota palveluja koko unionin alueella.

Asetuksessa on muun muassa työelämän tietosuojaan ja terveydenhuoltoon liittyvää kansallista liikkumavaraa.

Asetus sisältää huomattavaa kansallista liikkumavaraa. Hankkeessa on otettu huomioon, etteivät kaikki asetuksen velvoitteet ole yrityksille uusia vaan perustuvat jo voimassa olevaan kansalliseen sääntelyyn. Suurin merkitys tietosuojasääntelyllä on etenkin yrityksille, joiden liiketoimintaan liittyy laajamittaista yksityishenkilöasiakkaiden henkilötietojen käsittelyä. Näitä ovat erityisesti vähittäiskauppa, finanssi-, media-, ja terveydenhuoltoalan yritykset sekä IT-palveluyritykset ja teleoperaattorit.

Uusia hallinnollisia sakkoja – tulkinnanvaraisia velvoitteita.

Selvityksessä on otettu huomioon, etteivät kaikki asetuksen velvoitteet ole yrityksille uusia, vaan osa perustuu jo voimassa olevaan kansalliseen sääntelyyn. Tietosuoja-asetuksessa säädetään kuitenkin esimerkiksi uusista hallinnollisista sakoista tietosuojalainsäädännön noudattamatta jättämisestä. Ne ovat enimmillään 4 % yrityksen edellisen vuoden maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai 20 000 000 euroa, riippuen siitä kumpi johtaa korkeampaan summaan. Samanaikaisesti merkittävä osa uusien normien sisällöstä on jätetty oikeuskäytännössä täsmennyksiä.

¹ Mm. 5, 7 ja 30 artikla

Kansallinen liikkumavara ja tulkinnanvaraiset oikeudelliset termit lisäävät yritysten odotuksia valtionhallinnon ja tietosuojaviranomaisten aktiivisuudesta.

Tutkimusmenetelmänä yrityksille suunnattu teemahaastattelu ja sähköinen kysely

Yritysvaikutusten arviointi on toteutettu soveltaen valtioneuvoston antamia yleisiä ohjeita säädösehdotusten vaikutusten arvioinnista². Yritysvaikutusten arviointi on osa lainsäädännön taloudellisten vaikutusten arviointia³.

Yleisen tietosuoja-asetuksen yritysvaikutuksia arvioitaessa on tarkasteltu etenkin asetuksen ja siihen sisältyvän kansallisen lainsäädännöllisen liikkumavaran mahdollistamien erilaisten toteuttamisvaihtoehtojen yritysvaikutuksia.

Vaikutusarvioinnin kannalta vaikein kysymys liittyy asetuksen välillisiin positiivisiin vaikutuksiin. Näitä ovat muun muassa asetuksen taustalla olevat tavoitteet sisämarkkinoiden täysipainoisemmasta hyödyntämisestä, digitalisaation eteneminen ja sen mahdollistamat uudet innovaatiot.

Yrityskontaktien muodostaminen yritys kenttää edustavien yhteisöjen kanssa

Asetuksen lisäksi tutkimuskysymysten pohjana on käytetty Euroopan komission asetukseen liittyvää muutosta kuvaavaa aineistoa ja oikeusministeriön kotimaista selvitystä⁴. Kysymyksiä on täydennetty etujärjestöjen kanssa ennen haastattelujen tekemistä. Järjestöt kokivat tärkeäksi saada tietoa etenkin epäselvistä oikeudellisista termeistä, osittain myös oman tiedotustyönsä tueksi. Selvitystä varten on haastateltu myös alakohtaisia toimialajärjestöjä ja niiden antama kokonaiskuva on tukenut osallistujajoukon antamia yritys kohtaisia vastauksia ja näin vahvistanut tutkitun aineiston edustavuutta.

Suomessa haastattelut ovat keskeisin yritys vaikutusten arvioimiseksi käytetty menetelmä. Haastattelujen lisäksi yritys vaikutuksia on nyt arvioitu sähköisesti toteutetulla kyselyllä. Molemmilla menetelmillä on pyritty laadullisesti arvioitaviin tuloksiin. Etenkin kriittiset arviot yleisen tietosuoja-asetuksen tuomista muutoksista nousevat paremmin esille laadullisessa selvityksessä⁵.

² Säädösehdotusten vaikutusten arviointi - Ohjeet, Oikeusministeriö 2007

³ Uusikylä, P., ym. 2015 s.20

⁴ EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaikutukset suomalaisiin yrityksiin, Oikeusministeriö 2016

⁵ Pakarinen, A., ym. 2010, s.40 ja 104

Haastatteluihin osallistuvat yritykset ja yrityskenttää edustavat yhteisöt, joille kysely lähetettiin, on valittu Suomen Yrittäjät ry:n, Elinkeinoelämän keskusliitto ry:n ja Keskuskauppakamarin avustuksella. Pyyntö osallistua sähköiseen kyselyyn on lähetetty osana Kauppakamarien ja Suomen yrittäjien jäsenviestintää. Haastatellut suuremmat yritykset on valittu yhdessä EK:n tietosuojan taustaryhmän kanssa. Jakelua voi pitää laajana. Selvityksessä on pyritty aiheen korkea abstraktiotaso huomioon ottaen, mahdollisimman kattavaan osallistuvien yritysten joukkoon. Teemahaastattelujen ja sähköisen kyselyn edellyttämien yrityskontaktien muodostaminen etujärjestöjen kanssa on tavoitteena myös Työ- ja elinkeinoministeriön antamassa yritysvaikutusten arviointiohjeessa⁶. Osallistuneita yrityksiä oli yhteensä 82. Haastateltuja yrityksiä oli 11 joista haastatteluun osallistui 14 henkilöä. 71 yritystä vastasi sähköiseen kyselyyn. Haastatellut olivat tyypillisesti tietoturvasta- tai tietosuojasta vastanneita yrityksen edustajia. Haastatellut yritykset olivat kaikki suuria sekä henkilöstömäärältään että liikevaihdoltaan – tällä pyrittiin aineiston edustavuuteen, sekä osallistujien riittävän perehtyneisyyden varmistamiseen. Haastatteluissa haastateltavilta kysyttiin kaikki samat kysymykset, ja annettiin sama mahdollisuus vapaaseen palautteeseen kuin sähköisessä kyselyssä, sekä lisäksi haastatelluille annettiin mahdollisuus keskustella vapaammin kysymyksistä, sekä esitettiin tarkentavia kysymyksiä haastattelutilanteessa esiin nousseista asioista.

Vastausdatassa on yhdistetty internetissä toteutetun kyselylomakkeen ja erikseen tehtyjen haastatteluiden vastaukset lukuun ottamatta etujärjestöjen kanssa tehtyjä haastatteluita – niiden vastauksia on käytetty kontrolliaineistona otannan riittävyttä arvioitaessa. Näin ollen vastanneiden yritysten kokonaismäärä on 82, joista 71 vastasi sähköiseen kyselyyn ja 11 haastateltiin. Eri toimialojen toimialajärjestöjä haastateltiin seitsemän.

Sähköisessä kyselyssä yritykset saivat vapaasti vastata kysymykseen yrityksen keskeisimmistä henkilötietojen käsittelyn muodosta. Käsitys perustuu näin ollen yrityksen omaan arviointiin. Suurimmalla osalla henkilötietojen käsittelyn päämuodot olivat erilaiset asiakasrekisterit ja sähköinen henkilöstön hallinta. Kaikki yritykset eivät tieneet erilaisia henkilötietojen käsittelyjen muotoja ja vastauksissa oli runsaasti hajontaa. Henkilötietojen määritelmä, käsittelytavat ja tällä hetkellä voimassa olevat velvoitteet eivät kyselyn vastausten perusteella ole etenkin pk-yrityksillä täysin tiedossa.

Henkilömäärän mukaan jaoteltuna suurin osa vastanneista yrityksistä eli noin 63 % on alle 10 henkeä työllistäviä, 50–250 henkeä työllistäviä yrityksiä on noin 18 % vastanneista ja yli 250 henkeä työllistää vastanneista yrityksistä on noin 17 %. Kaikki vastanneet 82 yritystä eivät ilmoittaneet henkilömääräänsä.

Edellisen tilikauden liikevaihdon perusteella tehdyllä jaottelulla vastanneista yrityksistä noin 60 %:lla liikevaihto on alle 2 000 000 euroa, 18,5 %:lla 2 000 000 – 50 000 000 euroa ja noin 20 %:lla yli 50 000 000 miljoonaa euroa. Kaikki vastanneet 82 yritystä eivät ilmoittaneet liikevaihtoaan.

Kyselyn perusjoukko on kaikki suomalaiset yritykset. 94,7 % suomalaisista yrityksistä on alle 10 henkeä työllistäviä⁷. Henkilöstömäärältään 50 - 250 henkilöä työllistävät yritykset muodostavat kuitenkin 20,8 % yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta ja yli 250 henkilöä työllistävät yritykset vastaavasti 41,7 %⁸. Aineistossa on pyritty painottamaan yritysvaikutusten aiheutumista erikokoisissa yrityksissä. Selvityksen perusjoukon ollessa koko suomalainen yrityskenttä, aineistoa voidaan pitää ominaisuuksiltaan perusjoukkoa edustavana ja siitä voidaan tehdä

⁶ Pienyritysvaikutusten ja yritysten hallinnollisen taakan arviointi säädösvalmistelussa, TEM, Kilpailukyky 21/2011 s.67

⁷ Viimeisimmät yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston luvut ovat vuodelta 2015.

⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=2342-6217. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 11.5.2017].
Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/yrty/index.html>

yrityskenttää kuvaavia päätelmiä. Aineisto on kuitenkin erittäin pieni – kyselyyn saatiin jake- luun nähden erittäin vähän vastauksia. Kysely tehtiin e-lomakkeella ja pyyntö osallistua selvi- tykseen ja linkki lomakkeeseen lähetettiin sähköpostina Suomen yrittäjien jäsenyrityksille sekä kauppakamarien jäsenyrityksille osana näiden jäsenviestintää. Annetuissa vastauksissa jopa esitettiin kritiikkiä epämieluisaksi koettua yleistä tietosuoja-asetusta koskevaa tiedonke- ruuta kohtaan. Selvityksessä aineistoa on analysoitu laadullisesti. Tarkkojen prosenttiosuuk- sien esittäminen näin pienestä aineistosta on lähinnä tehtyjä havaintoja havainnollistavaa ja palvelee raportin viestinnällisiä tavoitteita.

Suurimmalla osalla yrityksistä henkilötietojen käsittelyn päämuodot olivat erilaiset henkilöstö- ja asiakasrekisterit.

Tulokset ja johtopäätökset

Etenkin pk-yritykset ovat epätietoisia uuden sääntelyn tuomista vaatimuksista. Selvityksen mukaan niillä onkin suuri tarve uudistusta koskevalle selkeälle ja luotettavalle viranomaisoh- jaukselle. Suurin osa suurten yritysten asetukseen liittyvistä toiveista kohdistuu oikeusvar- muuden lisäämiseen – ei kansalliseen liikkumavaraan. Tietosuoja nähdään yrityksissä tär- keänä asiana, jolla on jopa itseisarvoa. Epätietoisuus vaikeuttaa kuitenkin uuden lainsäädän- nön noudattamista.

Asetuksessa on etenkin työelämän tietosuojaan ja terveydenhuollon henkilötietojen käsitte- lyyn liittyvää kansallista liikkumavaraa⁹. Näiden osalta selvitykseen osallistuneiden yritysten oletuksena on, ettei asetus aiheuta muutoksia nykyiseen lainsäädäntöön. Etenkin työelämän tietosuojan oletetaan pysyvän ennallaan. Terveydenhuollon järjestämistä koskevaa liikkuma- varaa toivottiin käytettävän tieteellistä tutkimusta edistävällä tavalla: oikeus tulla unohdetuksi ei saa johtaa tilanteisiin, joissa tietojen poistaminen voisi vaikuttaa tutkimustuloksiin tai tulos- ten varmuuteen. Henkilötietojen käsittely tutkimusta palvelevassa biopankkitoiminnassa tulisi olla lähtökohtaisesti sallittua yleisen edun perusteella.

Kansallinen liikkumavara ja tulkinnanvaraiset oikeudelliset termit lisäävät yritysten odotuksia valtionhallinnon ja tietosuojaviran- omaisten aktiivisuudesta.

Kuvio 1: Niiden selvitykseen osallistuneiden yritysten määrä, jotka kokevat tietosuoja- asetuksen kyseisen osa-alueen vaikuttavan omaan toimintaansa paljon tai hyvin paljon.

Kuva: Pauli Rautiainen

⁹ 88 ja 9 artikla

Asetus lisää yritysten hallinnollista taakkaa ja aiheuttaa merkittäviä lisäkustannuksia.

Asetuksen sisältämät uudet velvoitteet ja sanktiot nostavat yritysten tietosuojakustannuksia. Asetus lisää merkittävästi yrityksen lainsäädännön noudattamisesta aiheutuvia niin sanottuja compliance – kustannuksia. Kustannuksia syntyy sekä sisäisenä työnä (esim. tietosuojavastaavan tehtävät, henkilöstön koulutus) että ostopalveluina (esim. tarvittavat tietojärjestelmä-uudistukset sekä neuvottelu riskienjaosta sopimuskumppaneiden kanssa).

Asetus velvoittaa osan yrityksistä nimittämään tietosuojavastaavan¹⁰. Velvoite koskee rekisterinpitäjiä ja käsittelijöitä. Kyselyn perusteella velvoite asettaa tietosuojavastaava kosketti vastaajien mukaan 48 % vastanneista 82 yrityksestä. Velvoitteesta vapautetuiksi itsensä koki 33 % vastanneista yrityksistä. Loput vastanneista eivät tienneet koskeeko velvoite heidän yritystään. Tietosuojavastaavan tehtävän aikoo kyselyyn vastanneista ulkoistaa 17 % yrityksistä ja olla ulkoistamatta 56 %, epätietoisia vastanneista on näin 27 %.

Tietosuojavastaavan asema¹¹ rinnastettiin *Compliance Officeriin* tai muuhun keskijohdon asiantuntijaan. Suurten yritysten näkemyksen mukaan tietosuojavastaavalla on luottamusmieheen rinnastettava työoikeudellinen asema. Vastanneista yrityksistä suuret arvioivat tietosuojavastaavasta aiheutuvat kustannukset vuositasolla keskimäärin 70 000 euron suuruisiksi. Pk-yrityksissä tulevia kustannuksia ei pääsääntöisesti osata vielä arvioida ja etenkin pienissä yrityksissä veloitteen nähtiin lisäävän yrittäjän vastuita ja työmäärää.

Vaikutukset yritysten väliseen kilpailuun ja markkinoiden toimivuuteen

Muuttuneet muotovaatimukset ja vaatimus pätevästä suostumuksesta vaikuttavat yrityksensä toimintaan kyselyyn vastanneiden 82 yrityksen arvioiden mukaan hyvin paljon tai paljon noin 23 %:lla ja vähän tai ei ollenkaan 26 %:lla. Loput eivät osanneet arvioida vaikutusta tai arvioivat sen olevan melko vähän. Oikeus tulla unohdetuksi – säännös¹² vaikuttaa yritysten arvioiden mukaan vähän tai ei ollenkaan 40 % vastanneista yrityksistä. Hyvin paljon tai paljon vaikutusta arvioi olevan 23 % vastanneista yrityksistä. Molempien vaikutusten osalta etenkin suuremmat yritykset kokivat vaikutukset pienempiä suuremmiksi. Kustannuksia aiheuttavat etenkin muutostarpeet tietojärjestelmissä. Tässä yhteydessä on huomioitava, että vastausten perusteella kaikilla pienillä yrityksillä ei ole selkeää käsitystä muotovaatimuksesta, pätevästä suostumuksesta tai siitä, mitä oikeus tulla unohdetuksi – säännös tosiasiallisesta tarkoittaa.

Tietosuoja-asetuksen mukaan, asetuksessa olevasta 16 vuoden ikärajaista henkilötietojen käsittelylle annettavalle suostumukselle voidaan poiketa kansallisesti aina 13 ikävuoden rajaan saakka¹³. Vastanneista 82 yrityksestä 21 % kannatti 16 vuoden ikärajaa, 27 % 15 vuoden ikärajaa, 12 % 13 vuoden ikärajaa ja 14 vuoden vaihtoehtoa ei valinnut kukaan. Huomatavaa on, että 13 % kyselyyn osallistuneista yrityksistä ei vastannut kysymykseen. Ikärajan merkityksen yritykselle arvioi vastanneista 73 % hyvin tärkeäksi tai tärkeäksi ja vain 2 yritystä arvioi, että ikärajalta ei ole merkitystä yrityksen toiminnalle ja vähämerkityksellisenä omalle toiminnalleen ikärajaa piti 13 % yrityksistä. Kaikki eivät vastanneet ikärajan merkitystä koskevaan kysymykseen. Erityisesti teemahaastatteluissa ikärajan tasoa pidettiin lapsen etua koskevana asiana. Liiketoimintaympäristön kannalta olisi vastausten perusteella kuitenkin tärke-

¹⁰ 37 artikla

¹¹ 38 artikla

¹² 17 artikla

¹³ 8 artikla

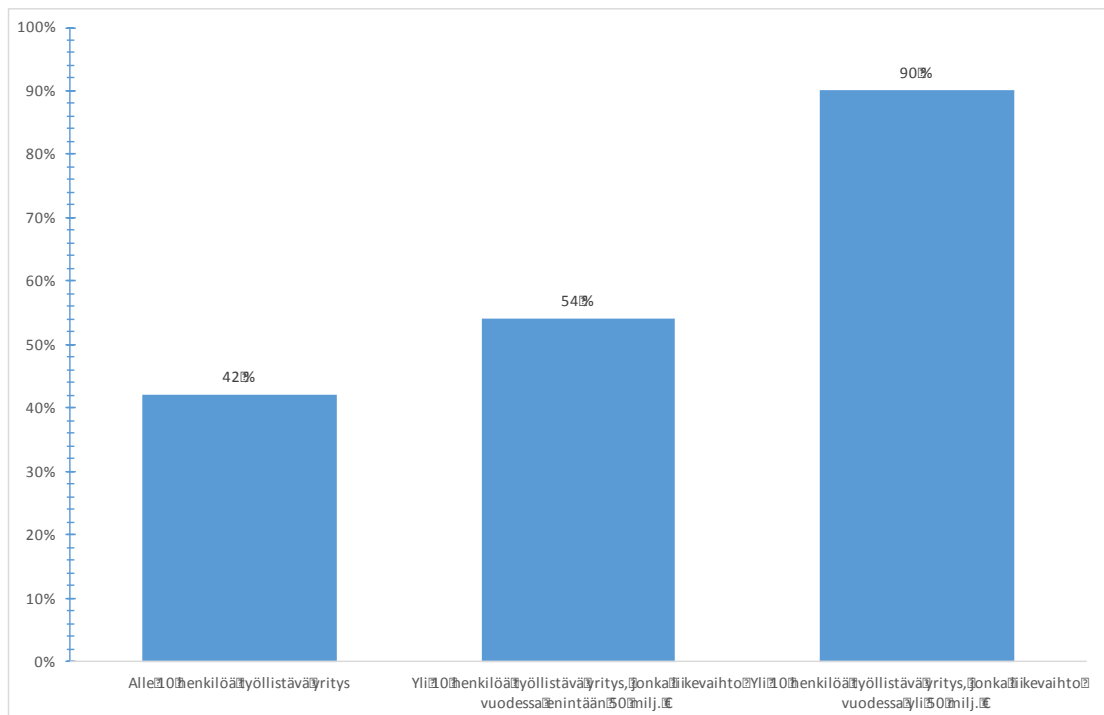
ää, että ikäraja olisi tasosta huolimatta sama mahdollisimman monessa maassa, etenkin Pohjoismaissa, Saksassa ja Baltian maissa.

Vaikutukset pk-yrityksiin, yrittäjyyteen ja yritysten kasvumahdollisuuksiin

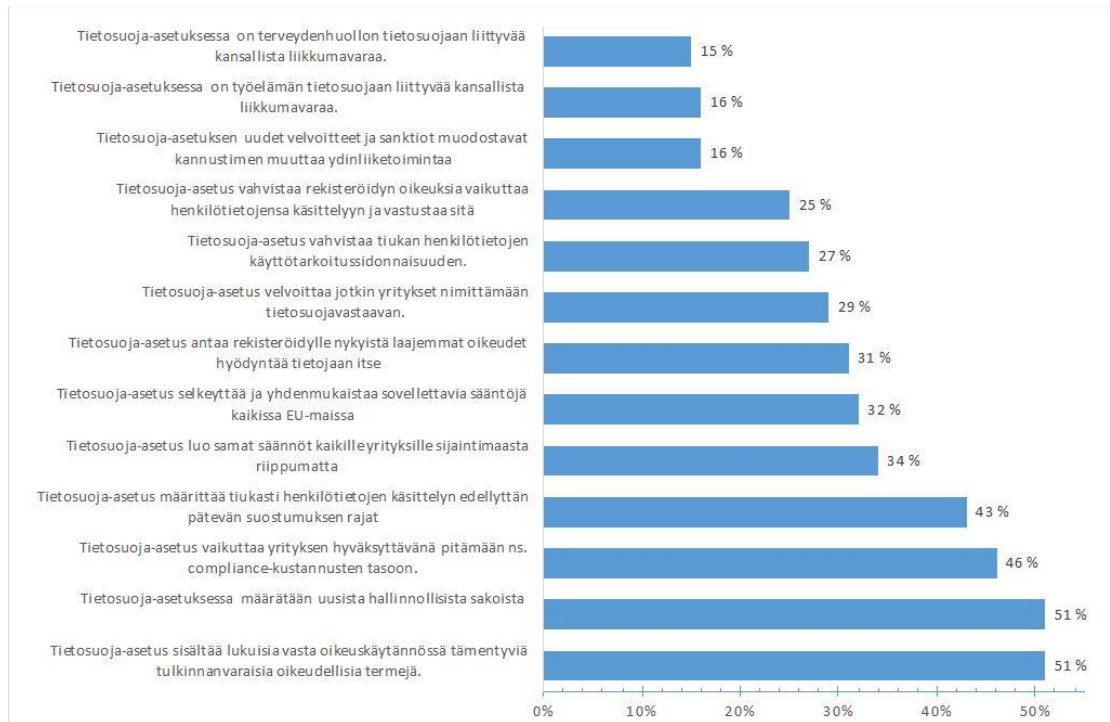
Asetuksen yhtenä tavoitteena on edistää pk-yritysten liiketoimintamahdollisuuksia. Tavoitteen toteutuminen jää selvityksen valossa lähinnä sen varaan, että tiukentuva sääntely lisääisi kuluttajien luottamusta digitaalisiin palveluihin ja sitä kautta myös lisääisi niiden käyttöä pitkällä aikavälillä. Myös lainsäädännön- ja lainsäädännön tulkinnan yhtenäistämällä koko unionin alueella on pyritty tähän päämäärään. Pk-yritysten pääsy digitaalisten jätien hallitsemille markkinoille edellyttäisi laajaa tulkintaa *portability* – käsitteestä¹⁴. Tutkimukseen osallistuneiden yritysten esittämät arviot eivät tukeneet tavoitetta tiukemman henkilötietojen suojan kautta syntyvästä positiivisesta vaikutuksesta kuluttajien ja palveluiden käyttäjien luottamukseen. Tiukentuva sääntely nähtiin negatiivisena asiana. Vastausten perusteella tälläkin hetkellä voimassaolevan sääntelyn aikana huonosta tietosuoja-asioiden hoitamisesta kantaa maine-riskin, joten muutosta ei pidetty merkittävänä.

Osa etenkin pienemmistä vastaajayrityksistä ei osannut vastata sähköisessä kyselyssä kysymykseen yrityksen harjoittamasta pääasiallisesta henkilötietojen käsittelystä ja jätti kohdan tyhjäksi. Osa myös käytti tilan yleiseen asetuksen arvostelemiseen ja vahvisti vaikutelmaa, että nykyisenkin sääntelyn osalta tietotaso pienemmissä yrityksissä on heikko, jos yrityksen toimintaan ei keskeisesti kuulu henkilötietojen käsittely. Näin ollen etenkin pk-yrityksissä on tarvetta lainsäädäntöä koskevalle tiedolle. Viestintä on tällä hetkellä pitkälti etujärjestöjen ja koulutuspalveluntarjoajien varassa. Tästä syystä viranomaisilta odotetaan asetuksen täytäntöönpanoon liittyvää ohjeistusta ja neuvontaa.

Kuvio 2: Niiden yritysten % -osuus, jotka kyselyssä kokivat tietosuoja-asetuksen oikeuskäytännössä täsmentyvien tulkinnanvaraisten oikeudellisten termien vaikuttavan toimintaansa paljon tai erittäin paljon, eriteltyinä yrityksen koon mukaan.

¹⁴ 12 ja 20 artikla

Kuva: Pauli Rautiainen

Asetus vaikuttaa negatiivisesti yritysten investointeihin ja innovaatiotoimintaan

Yrityskentällä on vastausten perusteella suuri huoli tietosuojasetuksen sisältämistä lukuisista tulkinnanvaraisista oikeudellisista termeistä. Yhdistettynä uusiin sanktioihin ne muodostavat merkittävän oikeudellisen liiketoimintariskin. Yritykset ovat varovaisia aloittamaan uusia hankkeita kunnes oikeudellinen epävarmuus poistuu. Tästä vaikutuksesta huolimatta asetuksella ei nähdä olevan merkittävää negatiivista vaikutusta yritysten varsinaiseen ydinliiketoimintaan.

Tiukentuva lainsäädäntöympäristö ja uudet sanktoriskit saattavat johtaa siihen, että uusia innovatiivisia tuotteita ja palveluita ei pilotoida ensimmäisenä EU-markkinoilla, vaan jossain muussa, väljemmin säännellyssä toimintaympäristössä. Samanaikaisesti uudet hallinnolliset sanktiot nähdään kuitenkin myös positiivisena asiana: ne nostavat tärkeäksi koettuja tietosuojasioita esille yritysten sisällä.

Yritykset saivat vapaasti nostaa esille asetuksen sisältämiä oikeudellisia termejä, joiden tulkinnanvaraisuuden ne kokivat ongelmaksi. Yritykset pystyisivät suunnittelemaan omaa toimintaansa paremmin jos oikeuden sisältö tunnettaisiin ja oikeuskäytäntö olisi ennakoivaa¹⁵. Yritysten mukaan lainsäädännön noudattamista vaikeuttaa muun muassa seuraavien termien täsmentymättömyys:

- *Portability* – missä formaatissa ja kuinka laajana tiedot on saatava siirrettyä
- Oikeus tulla unohdetuksi – mikä on tietojen poistamisen laajuus
- *Accountability* – käytännesäännöt

¹⁵ Keinänen 2016, s.78

- Mikä käytännössä riittää anonymisoinniksi tai pseudonymisoinniksi
- Yleinen etu
- Pätevä suostumus lääketieteelliseen tutkimukseen
- Lakisääteinen tehtävä
- Oikeutettu etu
- Yksityisen yrityksen toimiminen osittain myös julkisessa roolissa
- Konsernin käsite – suhde muihin yhteenliittyimiin
- Tuleeko käsitteiden eurooppalainen tulkinta olemaan sama

Selvitykseen osallistuneiden yritysten mukaan yritysten tutkimus- ja kehystoiminnan parissa työskentelevien pitää tuntea hyvin asetuksen vaatimukset ja tämän osaamisen tulee läpäistä melko kattavasti koko organisaatorakenne. Asetuksesta aiheutuu merkittäviä uusia koulutus-kustannuksia. Uudet velvoitteet (muun muassa raportointi ja tarkentuvat tietojen siirrettävyys ja oikeus tulla unohdetuksi) aiheuttavat myös merkittäviä tietojärjestelmäkustannuksia jo ole-massa oleviin ja tuleviin tietojärjestelmiin. Suuret yritykset arvioivat asetuksen uusiin velvoit-teisiin varautumisen kertaluonteiset kustannukset keskimäärin noin 2,5 miljoonan euron suu-ruisiksi. Alkuvaiheen jälkeen suuret yritykset arvioivat uusien kustannusten laskevan noin 900 000 euroon. Pk-yritykset eivät osanneet vielä arvioida tarkemmin uudistuksesta aiheutu-via kuluja.

Vaikutukset yritysten kansainväliseen kilpailukykyyn EU:n sisä- ja ulkomarkki-noilla

Selvitykseen osallistuneet yritykset kokevat EU:n laajuisen tietosuojalainsäädännön harmo-nisoinnin lähtökohtaisesti positiivisena asiana. Euroopan tietosuojalainsäädäntöjen yhdistä-minen vaikuttaa vastanneiden 82 yrityksen mukaan heidän toimintaansa hyvin paljon tai pal-jon noin 24 %:lla ja vähän tai ollenkaan 32 %:lla yrityksistä. Loput noin 44 % arvioivat vaiku-tuksen olevan melko vähän tai eivät vastanneet lainkaan.

Kansallisen liikkumavaran mahdollistamat toisistaan poikkeavat lainsäädäntöratkaisut ja jä-senvaltioiden tietosuojaviranomaisten mahdollisesti erilaiset tulkintalinjat nähdään kuitenkin uhkana riittävän harmonisointiasteen saavuttamiselle ja sitä kautta toimivien sisämarkkinoi-den syntymiselle käytännössä. Positiivisten sisämarkkinavaikutusten syntymisen näkökul-masta sääntelytyö on vielä kesken.

Asetus saattaa vaikuttaa negatiivisesti kilpailuetuun ulkomarkkinoilla: pääosin sisämarkkinoil-la toimivat suomalaisyritykset toimivat usein saman sisäisen ohjeistonsa mukaisesti myös ulkomarkkinoilla. Toiminta tullaan todennäköisesti yhdenmukaistamaan pääkonttorimaan lainsäädännön mukaan. Näin yritysten toimiminen EU:sta ulospäin saattaa vaikeutua.

Oikeustila nähdään epäselvänä

Etenkin suuremmissa yrityksissä lainsäädännön noudattaminen nähdään toiminnan lähtökoh-tana ja tietosuojan korkealla tasolla saavutetaan kilpailuetua. Lainsäädännön tulkinnanvarai-

suus vaikeuttaa kuitenkin tietosuoja-asetuksen noudattamista ja siihen varautumista. Uudet merkittävät sanktiot korostavat epävarman oikeustilan negatiivista vaikutusta. Tulkinnanvaraisten termien pikainen täsmentäminen nähdään yrityksissä merkittävänä asiana. Pk-yrityksissä oikeustilan epäselvyys aiheuttaa suoranaista turhautuneisuutta. Myös asetuksen poikkeuksellisen laaja kansallinen liikkumavara liittyy oikeustilan täsmentymättömyyteen. Se muodostaa myös riskin positiiviseksi koettujen sisämarkkinatavoitteiden toteutumisen kannalta. Yrityksissä luotetaan viranomaisten tulkintasuosituksiin, mutta kannetaan huolta näiden resurssien riittävydestä muutostilanteessa.

Yhteenveto: ohjausta ja yhteistyötä

Mitä pienempi yritys, sitä huonommin tietosuoja-asetuksen uudet vaatimukset tunnetaan ja myös niiden noudattamisen tehosteeksi säädetyt uudet hallinnolliset sakot koetaan epäoikeudenmukaisemmiksi. Asetuksessa on poikkeuksellisen paljon kansallista lainsäädännöllistä liikkumavaraa. Suurin osa yritysten toiveista kohdistuu kuitenkin muihin asioihin, kuten oikeustilan täsmentymiseen tulkinnanvaraisten käsitteiden osalta ja liiketoiminnan skaalautuvuutta tukevan sisämarkkinaulottuvuuden toteutumiseen riittävän yhtenäisten kansallisten viranomaiskäytäntöjen ja lainsäädäntöratkaisujen kautta.

Yritysmuotoisen oikeudellisen liiketoimintaympäristön toteutumiseksi tulisi varmistaa:

- Riittävät viranomaisresurssit tietosuojaviranomaisille
 - Tulkintakannanottoja asetuksen sisältämistä käsitteistä
 - Käytännesuositukset
 - Tiedottamisen tarve etenkin pk-yrityksille

- Riittävät resurssit valtionhallinnolle kansainväliseen lainsäädäntöyhteistyöhön
 - Skaalautuvuutta mahdollisimman yhtenäisen lainsäädännön kautta
 - Tärkeimpien kauppakumppanimaiden kanssa toimialasta riippuen
 - Etenkin muissa Pohjoismaissa sekä Baltian maissa

LÄHTEITÄ JA TAUSTA-AINEISTOJA

Keinänen, Anssi: Mitkä tekijät vaikuttavat yritysten halukkuuteen noudattaa sääntelyä ja miten noudattamista voitaisiin parantaa?, Edilex 2016

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaikutukset suomalaisiin yrityksiin, Oikeusministeriö 2016

Säädösehdotusten vaikutusten arviointi – Ohjeet, Oikeusministeriö 2007

Pakarinen, Auri – Tala, Jyrki – Hämynen, Laura: Vaikutusten arviointi vuoden 2009 hallituksen esityksissä, Helsinki 2010

Suomen virallinen tilasto (SVT): Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto [verkkojulkaisu].

ISSN=2342-6217. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 11.5.2017].

Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/yrti/index.html>

TEM, Kilpailukyky 21/2011. Pienyritysvaikutusten ja yritysten hallinnollisen taakan arviointi säädösvalmistelussa

Uusikylä, Petri – Ahonen, Pertti – Takanen, Aliisa: EU-aloitteiden vaikutusten arvioinnin tehostaminen, VNK 2015

Lisätietoja:

Yliopistonlehtori Riku Neuvonen riku.neuvonen@uta.fi p. 050 318 7447

Lisätietoja: www.tietokayttoon.fi/hankkeet/hanke-esittely/-/asset_publisher/eu-n-tietosuoja-asetuksen-kansallinen-taytantonpano-ja-keskeiset-yritysvaikutukset

Selvitys EU:n tietosuoja-asetuksen kansallisesta täytäntöönpanosta ja keskeisistä yritysvaikutuksista on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2016 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

EU-erityisasiantuntija Anu Talus

OM, Lainvalmisteluosasto, Yleisten kansainvälisten ja EU-asioiden yksikkö

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKI-
MUSTOIMINTA
www.tietokayttoon.fi